

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM
2019–2022**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Blanka Vápeníková

**Poradenské služby SPC při Logopedické základní škole
v Měcholupech**

Praha 2022

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Hana Fleischmannová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

**BACHELOR PART-TIME STUDIES
2019–2022**

BACHELOR THESIS

Blanka Vápeníková

**SPC Counselling Services at the Logopedic Primary School
in Měcholupy**

Prague 2022

The Bachelor Thesis Work Supervisor:
Mgr. Hana Fleischmannová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

.....
Blanka Vápeníková

Poděkování

Děkuji své vedoucí bakalářské práce Mgr. Haně Fleischmannové za podnětné rady a připomínky, které mi v průběhu psaní poskytovala.

Anotace

Přiblížení poradenských služeb SPC Měcholupy je hlavním tématem této bakalářské práce. SPC Měcholupy bylo zřízeno při Logopedické základní škole (dále jen LZŠ) v Měcholupech. V práci bude popsána náplň zmíněného SPC a budou představeny pracovní kompetence jednotlivých zaměstnanců SPC Měcholupy a zároveň bude představen i koncept Logopedické základní školy Měcholupy.

Klíčová slova

Diagnostika, edukační zařízení, individuální vzdělávací plán, logopedická intervence, LZŠ Měcholupy, odklad školní docházky, podpůrná opatření, přípravný ročník, SPC Měcholupy, školní vzdělávací program, vývojová dysfázie, žák s narušenou komunikační schopností, žák se speciálními vzdělávacími potřebami.

Annotation

Approximation of the consulting services of SPC Měcholupy is the main topic of this bachelor thesis. SPC Měcholupy was established at the Speech Therapy Elementary School (hereinafter referred to as STES) in Měcholupy. The work will describe the content of the mentioned SPC and the work competencies of individual employees of SPC Měcholupy will be presented, and at the same time the concept of the STES Měcholupy will be presented.

Keywords

Developmental dysphasia, diagnostics, educational equipment, individual educational plan, postponement of school attendance, preparatory year, pupil with impaired communication ability, pupil with special educational needs, school educational program, SPC Měcholupy, speech therapy intervention, STES Měcholupy, support measures.

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 ŠKOLSKÉ PORADENSKÉ SLUŽBY	10
1.1 Historie školských poradenských služeb	10
1.2 Poradenství v současné době	12
1.2.1 Individuální vzdělávací plán	14
1.2.2 Podpůrná opatření.....	15
1.2.3 Školní zralost a odklad školní docházky	16
2 LOGOPEDICKÁ ZÁKLADNÍ ŠKOLA MĚCHOLUPY.....	18
2.1 Historie Logopedické základní školy Měcholupy	18
2.2 Charakteristika Logopedické základní školy Měcholupy	19
2.3 Koncept přípravného ročníku Logopedické základní školy Měcholupy.....	20
3 ŽÁK S NARUŠENOU KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOSTÍ.....	22
3.1 Příčiny vzniku a klasifikace narušené komunikační schopnosti	22
3.2 Kategorie narušené komunikační schopnosti	23
3.3 Vývojová dysfázie, její etiologie, symptomatologie a diagnostika.....	23
PRAKTICKÁ ČÁST	27
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	27
4.1 Cíl výzkumného šetření	27
4.2 Metodologie výzkumného šetření	27
4.3 Výzkumný soubor a oblast šetření	29
5 VLASTNÍ ŠETŘENÍ.....	30
5.1 Rozhovor s rodiči	30
5.2 Popis činnosti SPC Měcholupy	35
5.3 Analýza poradenské činnosti v SPC Měcholupy	39
ZÁVĚR	43
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	45
SEZNAM ZKRATEK	47
SEZNAM OBRÁZKŮ	48
SEZNAM PŘÍLOH.....	49

ÚVOD

Poradenské služby SPC mají v současném legislativním trendu inkluzivního vzdělávání veliký význam pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Pomáhají rodičům se vypořádat s nelehkou situací u jejich dítěte. Svou významnou roli sehrávají zejména pro pedagogy, kterým navrhuji postupy, jak s těmito žáky efektivně pracovat. SPC mají i svůj historický původ, který bude v úvodu této bakalářské práce představen.

Hlavním tématem této práce je přiblížit poradenské zařízení SPC Měcholupy, které bylo zřízeno při Logopedické základní škole (dále jen LZŠ) Měcholupy. Děti a žáků s logopedickými vadami neustále přibývá, ale logopedických edukačních zařízení tohoto typu je v naší republice málo. LZŠ Měcholupy je logopedická škola, která je umístěna na unikátním místě v budově bývalého zámku, obklopena rozsáhlým zámeckým parkem. Škola působí až rodinným charakterem.

Hlavním cílem práce bude představit koncept školské poradenské sítě se zaměřením na činnost speciálněpedagogických center, jejich legislativu, historické prameny a diagnostické výstupy, kterými se zabývají. Cílem výzkumného šetření bude detailně objasnit činnost a koncept školského poradenského zařízení SPC Měcholupy. Budou zde představeni jednotliví zaměstnanci a uvedeny jejich pracovní kompetence. S činností SPC Měcholupy rovněž souvisí diagnostika a poradenské služby, proto další částí cíle výzkumného šetření bude detailní analýza poradenské činnosti ve zmíněném SPC. Dílčí cíl výzkumného šetření bude zaměřen na rodiče dětí s narušenou komunikační schopností (vývojovou dysfázií), jež prošli se svými dětmi vyšetřením v SPC Měcholupy a jejich děti nastoupily do LZŠ Měcholupy. Objasníme ovlivňující faktory, které měly na rodiče rozhodující vliv při výběru LZŠ Měcholupy.

První kapitola bude věnována poradenským službám, kde budou popsány historické prameny a současná legislativa. Budou vysvětleny pojmy individuální výukový plán, podpůrná opatření a odklad školní docházky.

Druhá kapitola se zaměří na detailní popis Logopedické základní školy v Měcholupech, na její historii i současnost. Nastíní koncept tohoto edukačního zařízení i koncept přípravného ročníku.

Poslední kapitola teoretické části bude věnována žákovi s narušenou komunikační schopností, konkrétně bude zaměřena na žáka s vývojovou dysfázií, jež je zastoupena na

této škole nejčastěji. Budou uvedeny příčiny vzniku a jednotlivé kategorie vývojové dysfázie.

Čtvrtá kapitola bude věnována výzkumnému šetření. Bude zde popsána metodologie šetření a uveden výzkumný soubor a oblast šetření.

Pátá kapitola bude obsahovat vlastní výzkumné části. Budou zde uvedeny rozhovory s rodiči dětí, které byly vyšetřeny v SPC Měcholupy a nastoupily do LZŠ Měcholupy. V práci bude uveden vzorek pěti rozhovorů s rodiči, který bude doplněn o poznatky a zkušenosti pracovníků SPC. Se zaměstnanci SPC byly vedeny poslední rok neřízené rozhovory a sbírány postřehy, poznatky a zkušenosti z jejich praxe. Detailně bude popsána činnost poradenského zařízení SPC Měcholupy a provedena analýza poradenského procesu na základě získaných informací z rozhovorů.

V závěru budou shrnuty poznatky a výstupy z výzkumného šetření. Budou zde zodpovězeny odpovědi na stanovené výzkumné otázky.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠKOLSKÉ PORADENSKÉ SLUŽBY

1.1 Historie školských poradenských služeb

První pokusy o zřízení poradenských služeb jsou datovány na přelom 19. a 20. století a souvisely zejména s rozvojem průmyslu. Na trhu práce se objevily nové pracovní pozice a ty si vyžadovaly odborníky, kteří by byli schopni poradit s vhodnou volbou zaměstnání.

První poradny vznikly v Anglii. Zde se proslavil Francis Galton, který se snažil prostřednictvím a poznáním osobnosti dítěte poskytovat rady jak rodičům, tak i ve škole pedagogům. Zajímal se zejména o využití psychologie v praxi. Do té doby byla psychologie považována za pouhou teoretickou disciplínu. Na univerzitě v Londýně založil první psychologicko-výchovnou poradnu. V roce 1896 byla otevřena první poradenská klinika v USA. Zakladatelem se stal Lightner Whitmer, ten se zaměřoval zejména na pomoc učitelům s možností náprav poruch pravopisu. Po vzoru Anglie a USA následovala i Francie, kde v roce 1905 vznikla první pedagogická laboratoř založená Alfredem Binetem.

Ani Česká republika nezůstala pozadu. V roce 1919 vznikla první česká poradna při Českém odboru zemské rady živnostenské v Brně. Zakladatelem byl Otakar Chlup. V Praze byla založena poradna o rok později, a to v roce 1920. Obě poradny se zabývaly otázkou volby povolání a od roku 1935 vznikala poradenská zařízení, která pomáhala studentům středních škol. Dokonce i některé tehdejší závody měly svá poradenská centra (např. Vítkovické železárny). Těmito centry procházeli uchazeči o zaměstnání a pracovníci center měli za úkol prověřit jejich kvalifikaci a vyhodnotit, zda by byli vhodnými a efektivními zaměstnanci.

Druhá světová válka pozastavila vývoj poradenských sítí. Nebylo tomu jinak ani v následujícím komunistickém režimu, který se domníval, že poradenské služby jsou zbytečnou záležitostí, neboť tehdejší režim měl za úkol odstranit ze škol záškoláctví,

chudobu a další výchovné nedostatky. Tyto představy byly ovšem nereálné a trvalo to až do roku 1957 (Učební materiál UJAK, předmět výchovné poradenství).

V roce 1958 vznikla první dětská psychologická poradna. V letech 1965–1966 byla u nás významnou představitelkou poradenství profesorka Marta Klímová z Pedagogické fakulty UK v Praze, kde vybudovala Ústav sociálního výzkumu mládeže a výchovného poradenství. Ten byl po roce 1989 byl zrušen. Změnila se školská soustava a vzdělávací cíle (Klímová, 1987).

Poradenský systém ve školství se začal rýsovat až v 60. letech 20. století. Ministerstvo školství vydalo v roce 1962 směrnici, která nařizovala vytvoření pozice výchovného poradce na tehdejších devítiletých základních školách. Úkolem výchovného poradce bylo zejména poradenství v oblasti volby následujícího povolání, staral se o zanedbané žáky ze strany rodičů, ale i o talentované děti. V roce 1963 byla tato funkce zřízena i na středních všeobecně vzdělávacích školách a postupně i na ostatních středních a speciálních školách

V sedmdesátých letech minulého století se začala zavádět profese školního psychologa. V souvislosti s nárůstem drogových závislostí a jiných sociálně-patologických jevů se ustanovili z řad učitelů na školách koordinátoři protidrogové prevence (Koncepte pedagogicko-psychologického poradenství).

Od roku 1976 začala přibývat poradenská zařízení s názvem pedagogicko-psychologické poradny.

V devadesátých letech byly v České republice vytvořeny podmínky pro vznik zařízení speciálněpedagogického poradenství při speciálních školách, které postupně přebíraly péči o evidované zdravotně postižené a ohrožené děti. V 90. letech byla vytvořena komplexní síť pedagogicko-psychologických poraden (dále jen PPP) tak, že pokrývaly všechny okresy ČR, okresní PPP byly pro předškolní zařízení a základní školy, krajské PPP byly pro střední školy.

V roce 1990 vznikla Asociace školní psychologie ČSFR. V roce 1994 se rozdělila s rozpadem republiky na asociaci ČR a SR. Poradenský systém se skládal z výchovného poradenského systému na školách a z odborných pracovišť PPP a SPC (Ehlová, 2014).

1. 1. 2020 vznikl Národní pedagogický institut (dále jen NPI) České republiky sloučením Národního ústavu pro vzdělávání a Národního institutu pro další vzdělávání. NPI řeší zejména problematiku předškolního, základního, středního a vyššího odborného

vzdělání. Zabývá se podporou v oblasti prevence, kariérového poradenství. Dále se zabývá i tematikou jazykového a zájmového vzdělávání (Stříteská, 2020).

1.2 Poradenství v současné době

Pedagogika jako věda zkoumá procesy cílevědomého ovlivňování a rozvíjení psychické struktury a chování individua. Jeden ze základních zdrojů vzniku poradenství byl pedagogická praxe a potřeby školy. Učitel má přes poznatkovou strukturu svého předmětu stimulovat harmonický rozvoj osobnosti, vychovávat k uvědomělé volbě povolání, pomáhat, aby si žák ujasnil své profesionální perspektivy, rozvíjet profesionální zájmy, sklony a schopnosti žáků. Škola a pedagogové používají poradenství jako pomocný nástroj. Služby poradenství – výchovné, školní, profesionální – vystupují jako součást a podpora úkolů školy. Organizují se ve škole jako zařízení školního resortu nebo se zřizují jako obecněji koncipované služby ve společnosti nezávisle na škole, které v podobě odborného servisu souběžně pomáhají různým společenským institucím – škole, ekonomice, zdravotnictví, rodičům (Koščo, 1980).

V současné době u nás existují různé systémy poradenství. Významné pro nás je poradenství v tzv. pomáhajících profesích (poradenství v resortu Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny, v resortu školství, poradenství ve zdravotnictví a jiné). V rámci poradenství pro děti a mládež má významnou úlohu činnost center pedagogicko-psychologického poradenství, činnost speciálněpedagogických center a činnost výchovného poradce na základních a středních školách, významná je práce školního a poradenského psychologa a součinnost všech pomáhajících poradenských profesí (školní psycholog, školní speciální pedagog, léčebný pedagog, sociální pedagog, výchovný poradce, koordinátor prevence). Pro všechny tyto profese je důležité ovládat základy poradenství, znát základní poradenské směry a přístupy při práci s klientem. Mnozí poradenští pracovníci spojují přístupy mnoha škol s ohledem na problémy klienta, používají eklektický přístup, který se v posledních letech stává běžným i u nás.

Pedagogicko-psychologické a speciálněpedagogické poradenství je součástí naší výchovně-vzdělávací soustavy. Realizuje podpůrnou a pomáhající činnost. Poskytuje specializovanou profesionální pedagogickou a psychologickou péči o děti, metodickou a informační pomoc pedagogickým zaměstnancům škol a zákonným zástupcům dětí,

zejména v oblastech výchovy a vzdělávání, profesní kariérové orientace a prevence delikventního vývoje žáků (Šefránková, 2007).

Základní okruhy činností výchovně-poradenského systému tvoří poradenství ve vzdělávacím vývoji, dále vyšetření školní zralosti, poruch učení a chování žáků. Dále se zabývá poradenstvím v osobnostním vývoji, pomocí při odstraňování neurotických projevů, problémy v sociálních vztazích, poradenstvím v profesním vývoji (profesní poradenství dětem a mládeži).

Navzdory úbytku populace v ČR z demografického hlediska, kdy klesá počet dětí, zájem rodičů o služby školního poradenství narůstá. Kromě dětí, které mají mentální, smyslové, tělesné a jiné zdravotní postižení, existuje i další nezanedbatelná část dětí, která vyžaduje také zvláštní přístup při vzdělávání – děti s obtížemi v učení, s vývojovými poruchami učení, děti s nadprůměrným intelektovým nadáním. Stoupá také počet dětí s osobnostními a emocionálními problémy, které trpí neurózami, psychosomatickými onemocněními, jsou ohroženy sociální patologií, stoupá počet dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, ohrožených chudobou, ve školách narůstají vztahové problémy a konflikty mezi žáky, ale i mezi žáky a učiteli.

Poradenství upravuje vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Vyhláška se několikrát novelizovala – novela č. 116/2011 Sb., č. 103/2014 Sb. a č. 197/2016 Sb. Momentálně je platná vyhláška č. 606/2020 Sb. (mění vyhlášku č. 27/2016 Sb.), o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů. A dále je platná vyhláška č. 607/2020 Sb. (nahrazuje vyhlášku č. 72/2005 Sb.), o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, určuje právo žáka a jeho zákonného zástupce na bezplatnou poradenskou pomoc, o kterou je postaráno prostřednictvím školy.

Současná školská poradenská zařízení PPP a SPC mají společného jmenovatele, a tím je pomoc dítěti, ale přesto se tyto dvě instituce od sebe liší. PPP zjišťují pedagogicko-psychologickou připravenost žáků na povinnou školní docházku a doporučují zařazení žáka do příslušného školního zařízení. SPC jsou svým určením

„svázána“ s dětmi se zdravotním postižením a se zdravotním znevýhodněním (Michalík, 2012).

Pedagogicko-psychologické poradny jsou zaměřeny na poradenství v pedagogicko-psychologické a speciálněpedagogické oblasti. Provádějí komplexní diagnostiku zaměřenou na šetření školní zralosti a vydávají příslušný odborný posudek. Zjišťují příčiny poruch učení a chování a zaměřují se na prevenci rizikového chování. V současné době veškeré zprávy z PPP dostávají rodiče a je pouze na jejich rozhodnutí, zda tyto zprávy předají ve škole pedagogům. Výchovný poradce nemá právo zprávy z poraden požadovat (pouze se souhlasem rodičů). V neposlední řadě se zaměřuje činnost PPP i na poradenskou intervenci (včetně telefonické) u dětí předškolního věku, žáků základních a středních škol, rodičů a pedagogických pracovníků v životní krizi či nouzi.

Speciálněpedagogická centra jsou školská zařízení, která se specializují na určitý typ zdravotního postižení (vady řeči, zrakové postižení, sluchové postižení, tělesné postižení, mentální postižení, děti s autismem a poruchami autistického spektra, pro hluchoslepé, s „dys“ poruchami). Služby jsou poskytovány ambulantně a klienti do SPC dochází nebo naopak zaměstnanec SPC navštíví rodinu osobně nebo navštíví osobně školské zařízení. Nejčastěji vznikají SPC při základních školách, ale mohou vznikat i samostatně. Pracovníci SPC doporučují podpůrná opatření pro účely vzdělávání žáků podle § 16 odst. 1. Zaměřují se především na děti předškolního věku a podporují jejich integraci do školního vzdělávání (Výukové materiály UJAK, výchovné poradenství).

V současné době je vyvíjen veliký tlak jak na poradenská zařízení, tak i na školská zařízení a pedagogy. V rámci inklusivního vzdělávání je zájem o žáka na prvním místě, ale není nikde přesně definovaný a názory na inklusivní formu vzdělávání se značně rozcházejí.

1.2.1 Individuální vzdělávací plán

Individuální vzdělávací plán (dále jen IVP) navrhuje poradenské zařízení (SPC nebo PPP). Rodič (zákonný zástupce) dítěte musí s návrhem souhlasit. IVP patří mezi podpůrná opatření pro žáka se specifickými vzdělávacími potřebami (patří sem i žáci nadaní a mimořádně nadaní).

Poradenské zařízení odešle žádost do školy žáka, kde ji posoudí ředitel. Třídní učitel posléze zodpovídá za vyhotovení dokumentu IVP. Při tvorbě plánu se řídí doporučením poradenského centra, vlastní zkušeností z práce se žákem, zkušeností rodičů a ostatních pedagogů, kteří také pracují se žákem. Vyhotovený návrh musí podepsat zákonný zástupce dítěte. IVP se konkrétně zaměřuje na učební plán, učební osnovy (mohou se ponížít), větší časovou dotaci na provedení úkonů, na využití speciálních pomůcek, technik, zařazení relaxačních chviliek do výuky atd. Je potřeba přistupovat ke každému dítěti individuálně. IVP se ve většině případů vyhotovuje na rok a poté IVP znovu posoudí poradenské zařízení. Může ale nastat neočekávaná situace v prospěchu žáka a IVP se může upravovat i dříve.

IVP legislativně upravuje vyhláška č. 27/2016 Sb., § 3 (Školní vzdělávací program, Měcholupy 2017).

1.2.2 Podpůrná opatření

„Navrhované úrovně speciálněpedagogické podpory jsou zpracovány v pásmech 1-5 dle míry deficitu (funkční ztráty) v jednotlivých oblastech.“ (Čadová a kol., 2014, s. 122)

První stupeň podpůrných opatření (dále jen PO) zajistí individuální přístup ve výuce k žákovi a studentovi s lehkým postižením.

Druhý stupeň PO již umožňuje žákům a studentům vzdělávání s pomocí IVP ve spolupráci s poradenským zařízením. Do této skupiny jsou zařazováni integrovaní žáci a studenti se zdravotním postižením, jejichž omezení nemá veliký dopad na výsledky ve vzdělávání.

Třetí stupeň PO zaručuje žákům a studentům vzdělávání s IVP a je zde už kladen důraz na organizaci a průběh vzdělávání. Je určen žákům a studentům, pro které je už první a druhý stupeň nedostačující. Nezbytnou součástí procesu je intervence speciálního pedagoga a psychologa.

Čtvrtý stupeň se již neobejde bez komplexní diagnostiky poradenského zařízení. Klade se zde důraz na přizpůsobení obsahu, formy a metody při vzdělávání za využití speciálních pomůcek, učebnic a sníženého počtu žáků ve třídě. Obvykle je při tomto

stupni přítomen i asistent pedagoga ve třídě, který je nápomocen i při sebeobsluze žákovi či studentovi.

Pátý stupeň PO je poskytován žákům a studentům s nejtěžší formou zdravotního postižení. I zde je nutné provést komplexní diagnostiku poradenským zařízením. Obsah učiva může být redukován s přihlédnutím k individuální potřebě žáka. V některých případech se využívá i náhradní forma komunikace. Zařazen je i zde asistent pedagoga. V případě potřeby jde i zařadit individuální výuka v domácím prostředí, kterou zajistí pedagog (Čadová a kol., 2014).

Podpůrná opatření jsou poskytována individuálně dle typu zdravotního postižení a speciálních potřeb žáka. Žákovi s narušenou komunikační schopností pedagog poskytuje nápravu ve všech jazykových rovinách. Poskytne mu větší časovou dotaci na provádění úkolů a poté úkoly dělí do kratších celků. U žáka s NKS se často využívají didaktické pomůcky, dyslektická čtecí okénka, čítanky s úpravou textu a obrázkové dokumentace. U čteného textu se učitel soustředí s dítětem zejména na porozumění textu. Snaží se dítěti zadávat úkoly srozumitelně, nemluvit na něj v příliš dlouhých souvětích. Pokud pedagog narazí na těžce pochopitelné slovo či význam, pokusí se jej nahradit jiným či demonstrovat na názorné ukázce či obrázku. K dítěti přistupuje vždy laskavě s vysokou mírou trpělivosti a pochopení.

1.2.3 Školní zralost a odklad školní docházky

Do školy do 1. třídy by mělo nastoupit dítě, kterému je do konce měsíce srpna 6 let. Zákonný zástupce přihlásí dítě k zápisu do základní školy. Než nastoupí dítě do školy, je zapotřebí posoudit jeho celkovou zralost.

„Pojem školní zralost v sobě zahrnuje několik rovin: jednak zralost fyzickou, tělesnou, dále pak zralost psychosociální, protože zralost psychická zde souvisí se sociální zralostí.“ (Žáčková, Jucovičová, 2015, s. 7)

Posouzení fyzické zralosti provádí pediatr v šesti letech věku dítěte. Posuzuje celkový zdravotní stav a pokud je dítě často nemocné, může lékař navrhnout odložení školní docházky o rok, aby posílil dítěti imunitní systém a zamezil jeho vysoké absenci v 1. třídě. U psychické zralosti se posuzuje mentální a rozumová vyspělost, kde se klade důraz zejména na analyticko-syntetickou činnost, to se odráží i v dětské kresbě. Dítě

dozrává k sebekontrolě a k uznávání autorit. Dítě v šesti letech by už mělo být schopno trávit delší čas od rodiny, a to se posuzuje právě v sociální zralosti. Mělo by zvládnout základní prvky sebeobsluhy (jíst příborem, obouvání atd.) Sociální nevyzrálость se může projevit u dětí deprivovaných, které vyrůstají v nestabilním rodinném zázemí.

Pokud pediatr či pracovník poradenského zařízení (SPC, PPP) vyhodnotí, že dítě není zralé v některých posuzovaných rovinách, tak poradenské zařízení navrhne dítěti odložení školní docházky na jeden rok. Pro odklad školní docházky se mohou rozhodnout i rodiče dítěte bez ohledu na předchozí vyjádření odborníků. SPC či PPP jim pouze jejich písemnou žádost potvrdí. Pokud dítě nenastoupí do 1. třídy základní školy, je povinné nastoupit do mateřské školy a předškolní rok strávit zde, kde absolvuje přípravnou fázi pro školní prostředí. Zároveň může poradenské zařízení navrhnout nástup do přípravného ročníku základní školy ve spádové oblasti. Finální rozhodnutí vždy závisí na zákonném zástupci dítěte.

Podmínky pro odklad školní docházky jsou popsány ve školském zákoně č. 561/2004 Sb. a možnost vzdělávání v přípravném ročníku ZŠ upravuje zákon č. 472/2011 Sb., § 123.

Může nastat situace, že dítě se zdravotním postižením či jiným omezením není schopné nastoupit k základnímu vzdělávání ani po ročním odkladu školní docházky. V tomto případě může poradenské zařízení navrhnout další dodatečný odklad školní docházky a dítěti nástup odložit o další rok. Pokud je dítě již umístěno v přípravném ročníku ZŠ, může zde zůstat další rok (tzn. že přípravný ročník absolvuje dva roky po sobě).

„Nezralé dítě je výrazně ohroženo selháním a pak celkovou neúspěšností.“
(Žáčková, Jucovičová, 2015, s. 10)

2 LOGOPEDICKÁ ZÁKLADNÍ ŠKOLA MĚCHOLUPY

2.1 Historie Logopedické základní školy Měcholupy

Škola byla založena v roce 1988 jako Základní a zvláštní škola pro vadně mluvící žáky. Byla zřízena z důvodu nedostatku tohoto typu škol pro mládež vyžadující zvláštní péči v severočeském kraji panem Mgr. Alexandrem Bednářem. Prvním zaměstnancem a zároveň ředitelem se stal právě Mgr. Alexander Bednář. Na pozici ředitele působil necelých třicet tři let a zasloužil se o dobré jméno školy. Dle slov ředitele byl hnacím motorem k založení školy jeho (nyní již dospělý) syn, kterému byla diagnostikována těžká vývojová dysfázie s epilepsií.

Určitě stojí za zmínku, že škola se nachází v budově bývalého zámku v Měcholupech. Původní tvrz zde byla postavena v 16. století. V 17. století ji nechal Karel z Paaru přestavět na barokní zámek. Do dnešní podoby upravil zámek v letech 1860 podnikatel Antonín Dreher. Budovu zámku obklopuje rozsáhlý zámecký park. Zde se uskutečňují kulturní akce (každoroční letní slavnosti), sportovní aktivity, ale i pouhé procházky s dětmi. Zámek i park jsou chráněny památkovou péčí. Park je osázen mnoha památnými stromy. Každý památný strom v parku má svůj popisek, což přispívá ke vzdělanosti zdejších dětí.

Obrázek 1: LZŠ Měcholupy při letních slavnostech

Zdroj: Logopedická základní škola Měcholupy, online, cit. 2022-01-10

2.2 Charakteristika Logopedické základní školy Měcholupy

Logopedická základní škola Měcholupy (dále jen LZŠ Měcholupy) je speciální zařízení internátního typu, které umožňuje základní vzdělávání žáků se speciálními potřebami. Žákem se speciálními potřebami je žák, který k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění a užívání svých práv, na rovnoprávném základě s ostatními, potřebuje poskytnout podpůrná opatření dle § 16 odst. 9 školského zákona č. 561/2004 Sb. LZŠ Měcholupy se specializuje na děti mladšího a středního školního věku, které mají nedostatky v mluvení, čtení a psaní. A současně poskytuje péči dětem s více vadami (jiné zdravotní postižení + narušená komunikační schopnost). Zřizovatelem LZŠ Měcholupy je od 1. 4. 2001 Ústecký kraj.

Neodmyslitelnou součástí školy je přípravný ročník, základní škola (1. stupeň), internát, školní družina, školní jídelna a SPC Měcholupy. Škola má celkem 7 tříd, z toho 4 třídy základní školy a 2 třídy pro žáky s více vadami. LZŠ Měcholupy má i 4 školské logopedy mezi svými pedagogickými zaměstnanci. Logopedie je nedílnou součástí výuky a tento předmět se intenzivně procvičuje a prolíná i s ostatními předměty.

LZŠ Měcholupy má svůj školní vzdělávací program (ŠVP) pro základní vzdělávání žáků s poruchami komunikace, ten je zpracován dle rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Školní vzdělávací program je zaměřen na vzdělávání dětí předškolního věku a žáků 1. stupně ZŠ se speciálními vzdělávacími potřebami

Učení v LZŠ se přizpůsobuje tempu žáků a charakteru výuky. Žáci nejsou přetěžováni a je jim poskytována dostatečná časová dotace na provedení zadaných úkolů. Je neustále podněcována zpětná vazba mezi učitelem a žákem. Malý počet žáků ve třídě také umožňuje učiteli se s žáky lépe seznámit a vede ho k úvahám o pozdější integraci žáka do dalšího vzdělávání. ŠVP navazuje na tradice české školy, kde je v popředí zejména rozvoj tvořivosti a motivace žáka, program klade důraz zejména na individuální a kolektivní učení (Školní vzdělávací program pro zákl. vzdělávání žáků s poruchami komunikace Měcholupy, 2017).

K celkovému uvolnění a relaxaci žáků nepochybně přispívá malebné prostředí okolního zámeckého parku a další přilehlé plochy s antukovým hřištěm, venkovní učebnou a dětským hřištěm s dřevěnými a lanovými prvky. Za hezkého počasí se mohou děti vzdělávat na čerstvém vzduchu, což je pro ně velkým zážitkem. Celková venkovní

plocha činí 1,6 ha. Volnočasové aktivity mohou děti provádět nejen ve venkovních prostorách, ale i ve vnitřních prostorách školy. Zde mají k dispozici počítačovou učebnu, keramickou dílnu, a dokonce i rehabilitační bazén. Ten slouží buď k hodinám tělesné výchovy nebo k aktivnímu odpočinku či celkové rehabilitaci dětí.

Škola působí velice útulně. Děti se znají mezi sebou navzájem. To platí zejména pro internátní děti, které společně tráví týdenní pobyty na internátu bez rodičů. Fungují poté jako rodina, a to jim nedává moc příležitostí ke stesku po rodičích a budují si zde silná přátelská pouta (Školní vzdělávací program pro zákl. vzdělávání žáků s poruchami komunikace Měcholupy, 2017).

2.3 Koncept přípravného ročníku Logopedické základní školy Měcholupy

Přípravný ročník je mezistupněm mezi předškolním a základním vzděláváním. O přijetí dítěte do přípravného ročníku rozhoduje ředitel školy na základě vyplněné žádosti zákonného zástupce dítěte a doporučení školského poradenského zařízení (SPC nebo PPP). SPC poté i nadále spolupracuje s přípravným ročníkem. Maximální počet žáků je 15. V přípravné třídě je přítomna třídní učitelka a asistent pedagoga.

Do přípravné třídy mohou nastoupit děti nezralé, s poruchami chování, s výrazným opožděním grafomotoriky nebo řeči, s odkladem školní docházky, s nerovnoměrným kognitivním vývojem atd.

Školní vzdělávací program pro přípravnou třídu je součástí školního vzdělávacího programu Logopedické základní školy Měcholupy, jako příloha č. 1 ŠVP. Je určen pro žáky s poruchou komunikace, mentálním postižením a pro žáky ze znevýhodněného sociokulturního prostředí. Aktualizován byl 1. září 2007.

Hlavním cílem je vzdělávání žáků s vadami řeči, rozvoj jejich kognitivních funkcí, rozvoj sluchového vnímání, naučit je základní matematické představy a připravit dítě pro první ročník základní školy. Koncept přípravného ročníku se započítává do předškolního vzdělávání. Děti nejsou klasifikovány známkou, ale slovním hodnocením, razítkem či obrázkem. Při činnostech jsou zohledňovány jejich individuální možnosti.

V pololetí a na závěr školního roku obdrží diplom s hodnocením (Školní vzdělávací program pro zákl. vzdělávání žáků s poruchami komunikace Měcholupy, 2017).

3 ŽÁK S NARUŠENOU KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOSTÍ

3.1 Příčiny vzniku a klasifikace narušené komunikační schopnosti

Narušená komunikační schopnost (dále jen NKS) je rozsáhlá oblast, jež obsahuje velké množství příčin, které ji mohou způsobit a velké množství symptomů, jimiž se projevuje. Řadíme ji mezi logopedické kategorie. Narušená komunikační schopnost může být hlavním symptomem nebo doprovodným symptomem jiného dominujícího postižení. Z časového hlediska mohou být příčiny prenatální (v období vývoje plodu a před narozením), perinatální (v průběhu porodu) a postnatální (po narození). Dále mohou být důvody i orgánové (např. krvácení do mozku při afázii) nebo funkční (nesprávná hlasová technika, přemáhání hlasu aj.) (Michalík a kol., 2011).

„Komunikační schopnost jednotlivce je narušena tehdy, když některá rovina (nebo několik rovin současně) jeho jazykových projevů působí interferenčně vzhledem k jeho komunikačnímu záměru. Může jít o foneticko-fonologickou, syntaktickou, morfologickou, lexikální, pragmatickou rovinu nebo o verbální i nonverbální, mluvenou i grafickou formu komunikace, její expresivní i receptivní složku.“ (Klenková, 2006, s. 54)

„Z časového hlediska může být narušení komunikační schopnosti trvalé nebo přechodné. Může se projevovat jako vrozená chyba řeči nebo získaná porucha řeči.“ (Lechta, 2000, s. 51)

Za NKS se nepovažují fyziologické obtíže, u kterých se dá očekávat náprava, a to u vývojové dysfluce (neplynulosti), fyziologické dyslálie a fyziologického dysgramatismu. Z hlediska průběhu komunikačního procesu může být narušena jeho složka expresivní (produkce) či receptivní (porozumění řeči). Je třeba zdůraznit, že pokud se vyskytne porucha v oblasti porozumění řeči, s jistotou se tato porucha odrazí i v expresivní složce řeči.

3.2 Kategorie narušené komunikační schopnosti

NKS je uspořádána do 10 kategorií (dle návrhu Lechty, 2003). Rozhodující prvek každé jednotlivé kategorie je její typický projev. U každé kategorie je uveden příklad NKS.

1. Vývojová nemluvnost (vývojová dysfázie).
2. Získaná orgánová nemluvnost (afázie).
3. Získaná psychogenní nemluvnost (mutismus, elektivní mutismus).
4. Narušení zvuku řeči (rinolalie, palatolalie).
5. Narušení fluence (plynulosti) řeči (kocktavost, brebtavost).
6. Narušení článkování řeči (dyslalie, dysartrie).
7. Narušení grafické stránky řeči (dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie).
8. Symptomatické poruchy řeči (doprovázejí jiné dominující postižení, např. u mentální retardace).
9. Poruchy hlasu (dysfonie).
10. Kombinované vady a poruchy řeči (např. kombinace dyslalie s kocktavostí).

Předpona „dys“ ve slovech znamená menší poruchu, obtížnost či narušení nebo zeslabení (vývojové i získané). Předpona „a“ ve slovech označuje velmi závažnou a těžkou poruchu (Michalík, 2011).

3.3 Vývojová dysfázie, její etiologie, symptomatologie a diagnostika

„Podle Škodové, Jedličky (2003) současná česká klinická logopedie označuje termínem vývojová dysfázie specificky narušený vývoj řeči, projevující se ztíženou schopností nebo neschopností naučit se verbálně komunikovat, i když podmínky pro rozvoj řeči jsou přiměřené.“ (Klenková, 2006, s. 67)

„Vývojová dysfázie se diagnostikuje tehdy, jedná-li se o narušený vývoj jazykových schopností, který se nedá vysvětlit mentální retardací, ani fyzickým handicapem, poruchou sluchu, citovou deprivací či emočními poruchami, ani nepříznivými vlivy prostředí a výchovy.“ (Mikulajová a Rafajdusová, 1993, s. 30)

Příčiny vývojové dysfázie (dále jen VD) jsou neznámé, ale řada odborníků se shoduje na tom, že příčina pramení z poruchy raně se vyvíjející centrální nervové soustavy. Ve starších odborných publikacích byla tato porucha označována jako sluchoněmota, alalie, dětská vývojová nemluvnost apod. Poškození většinou zasahuje jak receptivní, tak i expresivní složku řeči v různých jazykových rovinách. Postižený jedinec má problémy s výslovností, gramatikou a slovní zásobou. Ve většině případů není schopen souvisle vyprávět děj. Děti mívají zasaženou i oblast jemné motoriky, grafomotoriky, paměti, pozornosti a socializace. Dítě s VD je také velmi lehce unavitelné. Dysfázie postihuje častěji chlapce než dívky, a to v poměru 4:1. Nejedná se o opožděný vývoj řeči, ale o narušený vývoj řeči. Někteří pediatři i rodiče berou neschopnost vyjádření svého dítěte na lehkou váhu a uklidňují se tím, že chlapci jsou opožděnější. Je potřeba neschopnost dítěte komunikovat prověřit, a čím dříve k prověření dojde, tím rychleji se může pracovat na nápravě. Ve většině případů děti nerozumí mluvenému projevu, a to může u nich způsobovat až psychické vypětí (Michalík, 2011).

Z etiologického hlediska existují tři typy faktorů ovlivňující vývoj řeči, a to genetické, vrozené a získané. Mezi sebou se mohou vzájemně prolínat. Autorka Klenková uvádí ve své publikaci příklad matky z nižší sociokulturní vrstvy, která je navíc vystavena rizikové graviditě (nesprávná životospráva, alkohol či drogy), méně komunikující s dítětem v raném období. Dítě má poté chudší řečový vstup. Tento typ matek ani ve většině případů nevyhledává včas odbornou pomoc. Touto nešťastnou kombinací negativních faktorů je dítě bohužel ovlivněno a předurčeno pro jistý handicap v oblasti řečového aparátu. Je to pouze jedna z mnoha možných variant. VD se projevují jako četná poškození mozkové kůry obou hemisfér (Klenková, 2006).

U expresivní VD je nejvíce postižena aktivní složka řeči neboli exprese. Porozumění bývá většinou v normě. Dítě celkem obratně dokáže reagovat na pokyny rodičů či pedagogů. Dítě s expresivní VD neumí plynule mluvit a dlouho se u něj nerozvíjí aktivní slovní zásoba. Často používá ke komunikaci různá gesta. Vyjadřování dysfatika je neobratné a chudé. Dysfatické dítě také často používá agramatismy. Poměrně dobře zvládá úkoly ve školních zařízeních, pokud pedagog zvolí vhodný individuální přístup. S přibývajícím věkem dítěte, s postupným dozráváním centrální nervové soustavy a důsledným logopedickým tréninkem je velká šance na zlepšení, a někdy i na

ústup expresivní VD. Některé matky starších dětí dokonce uvádějí, že okolo 12. roku života nebylo na dítěti ani poznat, že v raném období mělo řečovou vadu.

Receptivní dysfázie se projevuje nedostatečným rozvojem řeči, a to zejména v porozumění. V některých případech bývá narušena částečně i expresivní složka řeči. U receptivní VD bývá častým znakem porucha pozornosti. Dítě nedokáže adekvátně reagovat na pokyny rodiče nebo pedagoga. Jednak nedokáže příkaz pochopit a ve většině případů se nedokáže k němu ani vyjádřit. Vážně zde rozvoj symbolického a abstraktního myšlení. Poruchy v učení jsou ve školním věku častější než u expresivní vývojové dysfázie. Dítě mívá problém s abstrakcí, proto mu činí potíže úlohy zaměřené na logické uvažování. U této řečové poruchy je prognóza do budoucnosti horší.

Dělíme ji na:

poruchy zpracování verbálních informací – zde se doporučuje s dítětem mluvit a jednat pomaleji a úkoly členit na kratší dílčí úseky;

porucha sémanticko-lexikální – dítě nechápe podstatu a význam jednotlivých slov, neumí je správně rozlišit a použít korektně;

porucha verbální paměti – dítě má potíže zejména při učení, velice špatně si pamatuje nová slova.

Kombinovaný typ VD je sloučením dvou předchozích typů, tzn. expresivní a receptivní. U dítěte se projevují příznaky typické pro oba typy VD. Tento typ dělíme na:

velký rozdíl mezi porozuměním a aktivním mluvením;

rozdíl mezi slovní zásobou a gramatickým vývojem;

odchyly mezi slovníkem a pragmatickým užitím řeči;

verbální schopností a vybavování slov;

zpracování řeči a neřečových znaků (Michalík, 2011).

Na diagnostice VD se podílí celý tým odborníků (foniatr, neurolog, psycholog, speciální pedagog a logoped), jedná se o proces dlouhodobý a složitý. Stanoví se diagnóza a pro každé dítě se vyhotoví individuální terapeutický plán. Současná diagnostika se zaměřuje nejen na vyšetření řečových schopností, ale dítě se posuzuje i v kontextu jeho psychosociálního vývoje. Diagnostický okruh zahrnuje řečový proces, kognici, hru i sociální interakci dítěte. Přesné určení diagnózy je velmi důležitým hnacím

motorem pro rodiče a pedagogy, aby bylo patrné, jak s dítětem jednat, mluvit, pracovat a příznivě jej motivovat. Je také velmi důležité odlišit vývojovou dysfázii od prostého opožděného vývoje řeči, dyslálie, sluchových vad, mentální retardace, mutismu, autismu atd. (Klenková, 2006).

Speciálněpedagogická logopedická diagnostika se zaměřuje na vyšetření celkové motoriky (jemná, hrubá, mluvidel), laterality, orientace v čase a prostoru, zrakové a sluchové percepce, vnímání a porozumění řeči, řečové produkce, grafomotoriky, pozornosti a paměti. Na základě vyšetření dítěte pracovníkem poradenského zařízení (SPC, PPP) se rodičům navrhne komplexní terapie zaměřená na sluchové a zrakové vnímání, myšlení, paměť a pozornost, motoriku, schopnost orientace, grafomotoriku a řeč. Rodinná péče zůstává tou nejdůležitější složkou a rodič by měl být neustále ve spojení s odborníky.

„Rozvíjení jednotlivých schopností a dovedností nelze cvičit izolovaně. Protože vývoj schopností dítěte s dysfázií je velmi nerovnoměrný a individuální, je třeba všechny rehabilitační a edukační i reedukační postupy kombinovat tak, aby dítě mohlo co nejvíce využít toho, co již umí.“ (Škodová, Jedlička, 2003, s. 117)

Pro každé dítě se připraví individuální terapeutický plán a logoped poté v jednotlivých sezeních s dítětem procvičuje porozumění řeči, motoriku, nacvičuje nové prvky v řeči, půjčuje a zajišťuje pomůcky a trénuje sluchovou percepci.

„U dětí s minimální slovní produkcí začínáme vždy s nácvikem rozumění řeči a nenásilnou podporou mluvního apetitu dítěte.“ (Škodová, Jedlička, 2003, s. 130)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

4.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je detailně objasnit činnost a koncept školského poradenského zařízení SPC Měcholupy. Budou zde představeni jednotliví zaměstnanci a uvedeny jejich pracovní kompetence. S činností SPC Měcholupy rovněž souvisí diagnostika a poradenské služby, proto dalším cílem výzkumného šetření je detailní analýza poradenské činnosti v SPC Měcholupy. Dílčí cíl výzkumného šetření je zaměřen na rodiče dětí s narušenou komunikační schopností (vývojovou dysfázií), kteří prošli se svými dětmi vyšetřením v SPC Měcholupy a jejich děti nastoupily do LZŠ Měcholupy. Zde objasníme faktory, které měly na rodiče rozhodující vliv při výběru LZŠ Měcholupy.

Na základě hlavního výzkumného cíle a dílčího cíle jsou stanoveny pro tuto práci dvě hlavní výzkumné otázky. První výzkumná otázka se zaměřuje na SPC Měcholupy. Úkolem je zjistit nejčastější argument pracovníků SPC Měcholupy pro doporučení LZŠ Měcholupy svým klientům. Ve druhé otázce se naopak pozornost upíná na rodiče dětí s narušenou komunikační schopností, které byly vyšetřeny v SPC Měcholupy a následně nastoupily do LZŠ Měcholupy. Zajímá nás, co nejvíce rodiče ovlivnilo při rozhodování ohledně výběru zmíněné logopedické školy.

4.2 Metodologie výzkumného šetření

Formou výzkumu pro tuto bakalářskou práci byla kvalitativní metoda. Byly vedeny rozhovory s rodiči a zaměstnanci v SPC Měcholupy. Původně byl plánován dotazník pro rodiče dětí s vývojovou dysfázií. Tento dotazník byl koncipován na otázky týkající se umístění jejich dítěte na LZŠ Měcholupy a okolnosti, které je k tomu vedly. Nicméně metoda výzkumu byla během provádění přehodnocena na rozhovor s rodiči. LZŠ Měcholupy je malá vesnická škola až rodinného charakteru, kde se znají rodiče se

všemi zaměstnanci. Rozhovor s rodiči se nabízel jako vřelejší a přátelštější varianta, při které se ještě více prohloubil vztah mezi výzkumníkem a respondentem. Vzhledem k epidemii covid-19 za poslední dva roky se tato varianta pro získání potřebných informací jevila jako relevantnější.

Pomocí rozhovoru lze získat nejen fakta, ale i pocity a postoje respondenta. Lze během rozhovoru reagovat na jeho emoce. Někteří respondenti nejsou schopni reagovat písemně na dotazy, proto je pro ně ústní vyjádření příjemnější. Ovšem má to i své negativní stránky a tou je hlavně časová náročnost (Gavora, 1996).

Gavora se domnívá, že nejdůležitější je klást vhodné otázky a získávat odpovědi na ně. Otázky mohou být kladeny otevřené, polouzavřené i uzavřené.

Dle Gavory (1996) je nejvhodnější používat otázky otevřeného typu, které dopomohou k větší pružnosti rozhovoru. Nejdůležitější pro rozhovor je výzkumník a jeho celkový postoj k rozhovoru.

Rozhovor by měl probíhat v klidu, bez přítomnosti dalších svědků, jen mezi výzkumníkem a respondentem. Nejdůležitější je, aby výzkumník navodil osobní vztah s respondentem, motivoval jej a vysvětlil mu k jakému účelu je celý rozhovor veden. Po celou dobu rozhovoru by si měl výzkumník udržet přátelskou náladu, neměl by na respondenta spěchat a měl by zůstat zachován profesionální přístup (Gavora, 1996).

Rozhovory byly strukturované a byly kladeny otevřené otázky. Přes videohovory v aplikaci WhatsApp bylo osloveno 22 rodičů, jejichž děti navštěvují LZŠ Měcholupy a mají diagnostikovanou vývojovou dysfázi. Byli osloveni rodiče dětí z přípravného ročníku, z první třídy a druhé třídy. Jeden z rodičů rozhovor odmítl. Uskutečněno bylo tedy celkem 21 rozhovorů s rodiči. Všem rodičům bylo položeno šest stejných otázek a bylo jim vysvětleno, za jakým účelem je s nimi rozhovor veden. Rodiče zůstali v anonymitě, jejich jména nejsou zveřejněna.

V bakalářské práci je zveřejněno pět rozhovorů s rodiči. Rozhovory byly písemně zaznamenány a vyhodnoceny.

Dále byly vedeny neřízené rozhovory s pracovníky SPC během minulého roku, z nichž byly vypracovány poznámky k jejich činnostem v deníku rozhovorů. Byly zde zachyceny podněty, zkušenosti a práce s jejich klienty. Metoda pozorování byla rovněž brána v úvahu, nicméně po zkušenostech s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami

bylo rozhodnuto od této metody odstoupit. Přítomnost třetí osoby při vyšetření může u dítěte vyvolávat smíšené pocity, které by mohly vést k nepodnětnému vyšetření.

Zvažována byla metoda pozorování nestandardizovanou formou, která má nízký stupeň formalizace, kdy pozorovatel si může pozorování přizpůsobit a pozorování se provádí v rámci dané skupiny, kdy pozorovatel se stává součástí skupiny (Reichel, 2009).

4.3 Výzkumný soubor a oblast šetření

Výzkumným souborem jsou rodiče či zákonní zástupci dětí, které byly vyšetřeny zaměstnanci SPC Měcholupy. Šetření se týká dětí od 5 do 9 let s narušenou komunikační schopností (konkrétně s vývojovou dysfázií). Jedná se o děti, které na doporučení SPC Měcholupy nastoupily k povinné školní docházce do LZŠ Měcholupy. Dalším souborem jsou zaměstnanci SPC Měcholupy, kteří se podíleli na diagnostice zmiňovaných dětí.

Oblast výzkumného šetření se zaměřila na půdu pracoviště SPC Měcholupy a na LZŠ Měcholupy. Vzhledem k nepříjemným okolnostem s covid-19, nebyly rozhovory s rodiči prováděny v budově školy, ale pouze formou videohovorů přes aplikaci WhatsApp.

5 VLASTNÍ ŠETŘENÍ

5.1 Rozhovor s rodiči

Na rozhovoru se předem obě strany domluvily. Byl stanoven čas a datum uskutečnění rozhovoru. Obě strany, výzkumník i respondent, si tímto zajistily dostatečné množství času a klidu pro přátelské povídání. Telefonní čísla rodičů jsou v LZŠ Měcholupy k dispozici a rodiče byli osloveni třídní učitelkou na rodičovském sdružení, zda mohou být kontaktováni na jejich telefonním čísle za účelem provedení rozhovoru pro tuto bakalářskou práci. 21 rodičů souhlasilo, i díky tomu, že výzkumník je již tři roky zaměstnancem LZŠ Měcholupy a s mnohými rodiči již přišel do kontaktu a osobně se znají. Rodičům byly kladeny otázky ve stejném pořadí. Rozhovory byly prováděny v průběhu 2 měsíců. Zde je uveden vzorek odpovědí od pěti rodičů na šest kladených otázek.

Otázka č. 1: Z jakého zdroje jste se o SPC Měcholupy dozvěděli?

R1: „Na SPC v Měcholupech nás upozornila učitelka malého ve školce. Všichni říkali: „neboj, je jen opožděný, mluvit bude“, ale on nezačal. Až naše učitelka nám řekla, ať to začneme řešit a dala nám číslo na SPC. To mu bylo už pět let.“

R2: „Dobrý den, já jsem číslo na poradnu dostala u nás v mateřské škole. Měli jsme bezvadnou paní učitelku, která hned od první chvíle, co Andulka nastoupila, věděla, že není něco v pořádku. Anička jen seděla v koutku, nehrála si s dětmi, nemluvila a často plakala.“

R3: „No, my se dozvěděli o Měcholupech u nás ve školce. Učitelka nám řekla, že malý je nezvladatelný a moc toho nenamluví, a proto bychom ho měli nechat u Vás vyšetřit. Zavolali jsme a do týdne jsme už byli v Měcholupech na vyšetření. A to nás doktorka dětská uklidňovala, že kluci jsou línější než holky.“

R4: „Já si našla kontakt sama. Mám tři děti a hned jsem poznala, že Pěta není úplně v pořádku. Dětská doktorka mě sice vyslechla, ale nikam nedoporučila. Tak jsem se ptala ve školce a s učitelkou jsme se domluvily, že zavolám do Měcholup. Jsem ráda, že jsem se k Vám dostala. Začali jsme brzy pracovat a už dneska po 2 letech je to znát.“

R5: „Číslo na centrum mi dala učitelka ve školce. To víte, chlap, moc jsem to nehrotil, protože sám jsem začal mluvit pozdě a Domča mi přišel v pohodě. Učitelce se to nezdálo. Asi jo, asi měla pravdu.“

Je pozoruhodné, že většina oslovených rodičů odpovídala stejně na tento dotaz. Většina z nich se dozvěděla o SPC Měcholupy od pedagoga z mateřské školy. Při rozhovorech s pracovníci SPC zaznělo, že cca 80 % případů dětí mají na doporučení od učitelů z mateřských škol. Jen málo rodičům doporučí kontakt pediatr, přestože dětem je prováděna ve 3 letech komplexní prohlídka, kde se mimo jiné hodnotí i vývoj řeči, sociální zralost atd. U určitého procenta dětí lze očekávat nestandardní a pomalý vývoj vzhledem k problémům v prenatálním, perinatálním nebo postnatálním období. Existuje ovšem i velké procento dětí, kde dojde z neznámých důvodů k vývojové dysfázii, a čím dříve se začne s dítětem pracovat a posilovat jeho mluvní apetit a slovní zásobu, tím lépe zvládne dítě start ve vzdělávacím procesu. Podíl na informovanosti a zájmu pedagogů v MŠ má zajisté i program logopedického vzdělávacího konceptu, který pořádá Asociace logopedů ve školství. Zakladatelem asociace je bývalý ředitel školy Mgr. Alexandr Bednář, který dodnes stojí stále v čele asociace. Tento spolek pořádá kurzy logopedické primární prevence, které jsou určeny primárně pro pedagogickou veřejnost. Jsou oslovováni zejména učitelé MŠ. Asociace má akreditaci od MŠMT na další vzdělávací programy.

Otázka č. 2: Navrhlo Vašemu dítěti SPC Měcholupy nástup do LZŠ Měcholupy do přípravného ročníku a nastoupilo Vaše dítě?

R1: „Ano. Paní nám říkala, že by bylo dobré, aby malý nastoupil k Vám do školy do přípravy. Už mohl v pěti letech, ale to bylo moc brzy, dali jsme ho v šesti letech do přípravy. Stejně měl odklad a nelitujeme.“

R2: „Ano. Byl nám navržen přípravný ročník. Jenže Anička měla spoustu kamarádů ve školce, tak jsme ji nechtěli trápit a šla rovnou do 1. třídy, kde je teď. Od Vás a Vaší kolegyně vím, že je malinko pozadu oproti dětem, co šli z přípravy, ale snad to dožene. Nevím, jestli bych se nerozhodla jinak před rokem.“

R3: „Jo, jo, řekli nám, dejte ho do přípravy. Aby navyknu na školu, má s tím problémy. Všem se nám ulevilo, učitelka ve školce to s ním nedávala a malej tam pak ani nechtěl chodit. Je v přípravce a jsme spokojený.“

R4: „Ano, navrhli nám to. A kdyby nám to nenabídli, sama bych se o to zajímala. Petánek je teď u Vás v první třídě a je spokojený. Už v přípravné třídě se toho hodně naučil. Školka by mu to už nedala ten poslední rok.“

R5: „No jasně, že jo. Nastoupil.“

Všem dotázaným respondentům navrhovalo SPC u jejich dítěte nástup do přípravného ročníku. Koncept přípravného ročníku při LZŠ Měcholupy je postaven na přípravě dítěte pro vzdělávací proces a zejména seznámení se školním prostředím. Dětem, které mají pomalejší aklimatizaci to velmi prospívá a přivyknou poté rychleji podmínkám a rychlejšímu tempu v první třídě. Seznámí se s číslicemi do pěti a formou her postupně získávají znalosti o matematických představách. Intenzivně se s nimi zahájí logopedická intervence. Pouze ve dvou případech u dotázaných respondentů dítě nenastoupilo do přípravného ročníku, ale šlo rovnou do 1. třídy. V obou případech byl start pro děti těžší než pro děti z přípravné třídy. Zaměstnankyně SPC potvrzují, že při prováděných depistážích v přípravných ročnících vidí, že se děti lépe aklimatizují a přivykají lépe kolektivu ve třídě než děti, které nastoupí rovnou do 1. ročníku. Dokonce při testu školní zralosti mají lepší výsledky než děti z posledního roku v mateřské škole.

Otázka č. 3: Logopedická škola je umístěna v obci Měcholupy. Je pro Vás tato lokalita dostupná?

R1: „No, autobus sice jede ze Žatce, ale v šesti letech ho nikam nepustím. Naštěstí je to 10 km, tak ho vozíme. Střídáme se s manželem a někdy pomůže i děda. Kdyby to bylo v Žatci, bylo by to lepší.“

R2: „To je věc, co mě trápí. Máme to k Vám 30 km, takže jsme vybrali internát. Ale kdyby byla škola blíže, raději bych měla Aničku denně po škole doma. Jenže k Vám nic nejede a já nemám papíry. Nešlo by školu posunout někam blíž k městu?“

R3: „Jezdíme autobusem, ale vždycky někdo jede s ním. Střídají nás ještě prarodiče. Až bude starší, dáme ho na intr. Teď to nejde, je to ještě jarek.“

R4: „Nemám s tím problém, bydlíme v Žatci a já jsem kosmetička, takže si pracovní dobu přizpůsobím. Vozím ho denně tam i zpátky, zabere mi to minimum času. Na druhou stranu super, že je to na vesnici, kde je klídek. Neumím si Petánka představit v nějakém obřím kolosu.“

R5: „Máme v Měcholupech babičku s dědou, přes týden je Domča u nich. Jsou na cajku, malého vyzvedávají.“

Většina dotázaných respondentů neshledává problém v lokalitě, ale více vidí problém v dostupnosti. Dle vyjádření od kolegyně z SPC je to mnohdy i důvod, proč dítě do LZŠ Měcholupy nenastoupí. Rodiče vzhledem k pracovní vyčerpání nezvládnou každodenní dojíždění a internát pro ně není řešením. Přímé spoje hromadnou dopravou jsou do Měcholup pouze ze Žatce a přilehlých okolních vesnic do vzdálenosti 10 km. Naopak někteří z dotázaných respondentů jsou nadšeni tím, že škola je umístěna v klidném vesnickém prostředí.

Otázka č. 4: LZŠ Měcholupy je internátní typ školy. Umístili jste Vaše dítě na internát? Pokud ne, uveďte prosím důvod.

R1: „Intr pro nás nepřipadá v úvahu. Já byla na intru v 15 letech a obřečela jsem to a co teprve v šesti letech. Ne, ne, to bych nedala.“

R2: „Aničku jsme na internát dát museli, máme to daleko. Začátek byl hrozný, v neděli brečela, že nechce, ale je to teď lepší. Pokud nám to vyjde s manželem, tak za ní ve středu jezdíme nebo si ji bereme na den domů. Myslím, že internát není moc vhodný pro tak malé děti. Jenže škola je potřeba a moc jí pomáhá, tak nemáme na výběr.“

R3: „Já se na to těším, až půjde na intr. (smích) Šest let jsem ještě nevydechla, ale teď mi to přijde opravdu brzy. Možná tak ve třetí třídě.“

R4: „Ne, to bych nezvládla ani já, ani Péťa. To bych snad raději dojížděla 100 km denně. Mně přijde, že takto malé děti na internát nepatří, mají být doma u mámy a táty.“

R5: „Neumístil. Jak jsem říkal, máme babičku a dědu v Měcholupech. Sami navrhli, ať je Domča u nich. Kdyby tu ale nebyli, neměl bych s intrem problém. Slyším na vás jen samou chválu, tak proč ne.“

Zbytek dotázaných respondentů své děti na internát umístil bez větších obav a pobyt dítěte na internátu si pochvalují. Mnohé rodiče, jež projdou branami SPC, svazují počáteční negativní předsudky spojené s pobytem jejich dítěte na internátu. Pracovnice centra se snaží klientům vysvětlit, že mnohdy internát pomůže dítěti k rozvoji v sebeobsluze, k samostatnosti a lepšímu využití volnočasových aktivit. Děti při pobytu na internátu musí dodržovat i pravidla a učební plány. Sociálně slabší rodiny dokonce vidí internát jako východisko z jejich nelehké situace alespoň pro jejich dítě. Na druhou stranu jsou děti emocionálně nezralé a odloučení od rodiny by jim mohlo způsobit trauma. Je dobré si vždy vyslechnout i radu odborníků (psychologů) před tím, než své dítě na internát umístí. K pobytu na internát při LZŠ Měcholupy lze dát dítě i jen např. na jednu

noc jako odměnu. Dítě tak stráví noc bez rodičů, jen se svými kamarády. Někteří rodiče to vítají a děti také.

Otázka č. 5: *Domníváte se, že logopedická péče, která je součástí výchovně-vzdělávacího procesu na LZŠ Měcholupy nahradí dostatečně Vašeho stávajícího logopeda?*

R1: *„V našem případě určitě, protože my chodili k logopedce jednou za dva měsíce a tady má logopedii denně. Už teď vidím zlepšení.“*

R2: *„Doufám v to. Zatím výsledek nevidím veliký, ale Anička je teprve v první třídě a dost marodila. Hlavně má zde logopedii každý den.“*

R3: *„No jasně, proto jsme sem šli. Kdybych tomu nevěřila, šel by na normální základku. (smích)“*

R4: *„Já jsem o tom přesvědčena. I když jsme chodili na logopedii u nás jednou měsíčně a doma jsme denně trénovali, tak na tom s porozuměním nebyl Péťa tak, jako tady. Víte zkrátka, jak s těmi dětmi mluvit, a to ve školce nebylo.“*

R5: *„Asi jo. To ukáže čas. Domča je zatím v první třídě.“*

Většina dotázaných rodičů je přesvědčena, že logopedická intervence na LZŠ Měcholupy nahradí dostatečně jejich návštěvy u logopeda. Logopedie je zde součástí výchovně-vzdělávacího procesu. Děti ji mají jako předmět obsažen v rozvrhu 2× týdně a denně se zde s dětmi provádí logopedická cvičení. Vzhledem k vyčerpání klinických logopedů nemůže být dítěti poskytnuta logopedická intervence ve stejné míře i od nich. Logopedie zároveň prolíná i zbylé vyučované předměty jako jsou český jazyk, literatura, matematika a prvouka. LZŠ Měcholupy zaměstnává 4 školské logopedy, kteří mají na starost logopedickou intervenci u dětí. Pravidelná logopedická péče je jeden z hlavních argumentů speciálních pedagogů v SPC Měcholupy pro to, aby rodiče žáka s narušenou komunikační schopností umístili své dítě do LZŠ Měcholupy.

Otázka č. 6: *Jak na Vás působí prostředí školy – budova škola a její přilehlý zámecký park?*

R1: *„Park je nádherný a dýchá to na mě historii. Určitě lepší než paneláková kostka.“*

R2: *„To byl i jeden z důvodů, proč jsme se tak rozhodli. Škola působí klidně a prostředí okolo školy je krásné, alespoň se mají kde děti vyběhat a my netrneme hrůzou, že je zajede někde auto. Mně se líbí moc.“*

R3: „Pro našeho adéřháďáka ideální. (smích) Park je úžasný a máte i venkovní učebnu, kdo to dneska má. Za mě super.“

R4: „Park v okolí školy zbořňuji. Kolikrát když Pétu vyzvednu ze školy, tak se jdeme jen tak projít a povídáme si. Neuvěřitelně se mi při tom uklidní.“

R5: „Já to okolí znám, vyrůstal jsem v Měcholupech. Je to super.“

Všichni dotázaní rodiče se shodují v tom, že budova školy i její přilehlé okolí jsou příjemné a vnímají je pozitivně. Vzhledem k tomu, že SPC se nachází v těsné blízkosti školy, tak rodiče mohou s dětmi rovnou z vyšetření jít navštívit i nedalekou školu a prohlédnout si ji osobně. Mnohým z nich osobní návštěva usnadní rozhodování při výběru školy. Škola je obklopena zelení a historický duch školy se odráží na jejím kouzlu. Škola na mnohé z nich působí až rodinným dojmem.

5.2 Popis činnosti SPC Měcholupy

„Hlavním úkolem SPC je zajistit podporu integrace a inkluze dětí, žáků a studentů (dále jen žáků) se zdravotním postižením a pomoc jejich rodinám při řešení složitých životních situací zejména v oblasti vzdělávání.“ (Čadová a kol., 2014, s. 11)

SPC Měcholupy je součástí Logopedické základní školy Měcholupy (dále jen LZŠ Měcholupy) a další tři SPC mají svá pracoviště v Kadani, Mostě a v Chomutově. SPC se zaměřují na komplexní systematickou péči o děti a žáky s různými druhy postižení. Může se jednat o narušenou komunikační schopnost, mentální postižení, sluchové postižení, tělesné postižení, zrakové postižení, poruchu autistického spektra či postižení více vadami. Zaměstnanci SPC poskytují rodičům a pedagogickým pracovníkům pomoc v oblasti předškolní a školní péče, výchovy a vzdělávání, volby studia a povolání. Pracovníci centra řeší individuálně problémy s rodiči v oblasti sociální či vzdělávací, a to ambulantně nebo návštěvou školských zařízení.

Poradenské pracoviště v Měcholupech má celkem pět zaměstnanců, a to tři speciální pedagogy, jednu psycholožku a jednu sociální pracovníci. SPC působí v oblasti péče klientů v celém lounském okrese, ale zajišťuje i potřeby klientů v oblasti Mostecká, Kadaňská, Chomutovská a Podbořanská. Dále zajišťuje logopedickou a speciálněpedagogickou diagnostiku, logopedickou intervenci a vydává zprávy

a doporučení pro školská zařízení a doporučuje dětem podpůrná opatření. Logopedická intervence je velice žádaným artiklem.

SPC Měcholupy velice úzce spolupracuje s PPP Ústeckého kraje se zaměřením na spádové oblasti (Chomutov, Žatec, Most a Litoměřice). Zaměstnanci SPC se také pravidelně setkávají s ostatními členy SPC Ústeckého kraje a vzájemně si vyměňují zkušenosti.

Každý zaměstnanec v SPC centru má svou důležitou roli pro pomoc dětem. Vedoucím pracovníkem v SPC Měcholupy je psychologka Mgr. Jana Šusterová.

„Psychologové v SPC by měli být především zkušenými diagnostiky, schopnými klinického odhadu, s intuicí, trpělivostí a s vysokou mírou kreativity.“ (Čadová a kol., 2014, s. 27).

V loňském roce pracovala s 355 klienty. Psycholog provádí diagnostiku žáků se zdravotním postižením a vybírá k tomu ty nejvhodnější metody. Zároveň velice úzce spolupracuje s ostatními pracovníky SPC a společně vypracovávají individuální vzdělávací plány. Snaží se doporučit vhodná zařízení ke vzdělávání pro děti s ohledem na jejich zdravotní postižení. Poskytuje odborné konzultace rodičům, ale pomáhá řešit i výchovné problémy dětí v rodinách a ve škole a velice úzce spolupracuje i s pedagogickými pracovníky. Vede si záznamy o všech vyšetřeních provedených v SPC (Výroční zpráva o činnosti školy, 2020–2021).

Výhodou SPC Měcholupy je jeho umístění v blízkosti LZŠ Měcholupy. Pokud se vyskytne výchovný nebo výukový problém u žáka, tak se učitel spojí s psychologkou z centra a nejprve si situaci sdělí telefonicky, osobně či přes e-mail. Po vzájemné domluvě napíše učitel posudek na žáka a pošle psychologce do SPC. Ta si zajistí písemný souhlas zákonného zástupce žáka k vyšetření. S učitelem se poté domluví na přesném datu a čase vyšetření dítěte. Psycholožka se dostaví do budovy školy a nejprve žáka chvíli pozoruje ve třídě při výuce a zhodnotí celkové klima třídy. Žáka potom odvede na nerušené a klidné místo ve škole (většinou do internátní klubovny), kde provede vyšetření. Většina dětí pracovnice SPC zná. Je to velká výhoda pro další práci s dítětem, které má k pracovníci větší důvěru a nebojí se vyšetření. Při vyšetření psychologka dítě motivuje, chválí a posléze odměňuje drobným dárkem či sladkostí.

Psycholožka Mgr. Jana Šusterová se navíc v poslední době podílela na on-line přednáškách pro Mateřské centrum Sedmikráska v Žatci na téma „Speciální poruchy učení“, „ADHD“, „I děti mají psychické problémy“ a „Školní zralost“.

Zúčastňuje se také pravidelně pedagogických porad s pracovníky LZŠ Měcholupy, na kterých se řeší jednotliví žáci, jejich chování a prospěch. Zajišťuje také pravidelné kontroly a porady i v ostatních SPC, a to v Mostě, Chomutově a Kadani

Další tři zaměstnanci v SPC Měcholupy pracují na pozici speciální pedagog.

„Měl by být připraven provádět speciálně pedagogickou diagnostiku zdravotně postižených dětí, respektovat jejich anatomicko-fyziologické a vývojové zvláštnosti, z nichž vyplývá užití speciálních metod.“ (Čadová a kol., 2014, s. 24)

Speciální pedagog je jakýmsi mostem mezi rodiči (zákonnými zástupci) dětí se zdravotní postižením a vzdělávacím procesem. Věnuje se dětem v různých věkových hranicích (od 3 do 6 let – děti předškolního věku, od 6 do 15 let – děti školního věku, od 15 let a výše – studenti středních škol). Provádí komplexní speciálněpedagogickou diagnostiku, na základě, které nabídne vhodné vzdělávací možnosti pro vyšetřované dítě. Speciální pedagog spolupracuje nejen s pedagogy, ale i s rodiči. Těm vysvětlí problematiku ohledně vzdělávání a výchovy dítěte, zapůjčí pomůcky, názorně předvede práci s dítětem apod. Tuto pomoc nabízí i pedagogickým pracovníkům, se kterými vede konzultace a metodická sdružení. Zaměřuje se zejména na integrované děti se zdravotním postižením v běžných MŠ a ZŠ a podporuje učitele MŠ a ZŠ. Poskytuje jim a rodičům užitečné rady, jak s těmito dětmi co nejefektivněji pracovat.

Zpracovává návrhy doporučení a podpůrných opatření pro účely vzdělávání. Přípravuje komplexní podklady pro orgány státní správy ve školství k rozhodnutí o zařazení žáků/studentů se zdravotním postižením do školy. Podílí se společně s ostatními pracovníky SPC na tvorbě individuálního vzdělávacího plánu, který posléze konzultuje i se zákonným zástupcem dítěte. Vede si pedagogickou dokumentaci o svých klientech a své intervenci. Pokud nastane krizová situace u dítěte, může se rodič či učitel obrátit na speciálního pedagoga, který poskytne svou poradenskou činnost. Podílí se s ostatními pracovníky SPC na profesní orientaci žáků a studentů a snaží se těmito jedincům se zdravotním postižením doporučit vhodné pracovní uplatnění. Zapůjčuje rodičům odbornou publikaci, pomůcky pro děti, učebnice nebo propagační materiály (Čadová a kol., 2014).

Mgr. Eva Ládová pracuje na pozici speciální pedagog v SPC Měcholupy. Za minulý rok provedla celkem 148 vyšetření školní zralosti (celkový počet vyšetření byl značně negativně ovlivněn epidemií SARS-CoV-2). Provádí pravidelné pedagogické intervence u dětí. Aktivně se podílí na přednáškách v MŠ ohledně školní zralosti. Často osobně navštěvuje LZŠ Měcholupy, kam dochází za účelem vyšetření žáků a podílí se zde na pedagogické intervenci. Pozoruje žáky při výuce v jejich školním prostředí, vede konzultace s učiteli a rodiči. Zároveň poskytuje poradenství jako mentor inkluze v MŠ Podbořany, Krásný Dvůr, Tuchořice a další. Vede si komplexní dokumentaci o provedených vyšetřeních.

Dalším speciálním pedagogem je Mgr. Iveta Jandová (logoped), která provedla 106 vyšetření za minulý rok. Má na starosti zejména logopedickou intervenci, ať v ambulanci (zde má 59 klientů) nebo vyjíždí do přílehlých MŠ a ZŠ (zde má 79 stálých klientů). Mezi navštěvované MŠ patří MŠ Podbořany, MŠ Lubenec, MŠ Mašťov, MŠ Krásný Dvůr a další. I ona se aktivně podílí na přednáškách v navštěvovaných MŠ zaměřených na logopedickou tematiku (i tyto přednášky byly bohužel v loňském roce zrušeny). O logopedickou intervenci v SPC Měcholupy je veliký zájem, bohužel z kapacitních důvodů se nepodaří vyhovět všem zájemcům.

Novým zaměstnancem je speciální pedagog (logoped) Mgr. Petra Roblová, která zde pracuje od září roku 2021. V současné době provádí logopedické intervence u klientů pod dozorem Mgr. Ivety Jandové.

Posledním pracovníkem SPC Měcholupy je sociální pracovníce Bc. Marta Říhová, DiS. Ta navazuje kontakt s rodinami, které pečují o postižené dítě a provádí sociální anamnézu. Vede administrativu související s činností SPC Měcholupy. Zabývá se tématem sociální podpory a dávek a sleduje nové vyhlášky a předpisy. Zajišťuje sociálně-právní ochranu klientů SPC Měcholupy. Dále zpracovává doporučení, odesílá dokumenty datovou schránku na školská zařízení a komunikuje s rodiči žáků.

V době lockdownu pracovalo i SPC Měcholupy ambulantně jen v nejnútnejších případech za přísně dodržených hygienických podmínek. Řadu vyšetření zrušili i rodiče z obav z nákazy (Výroční zpráva o činnosti školy, 2020–2021).

5.3 Analýza poradenské činnosti v SPC Měcholupy

Analýza poradenské činnosti probíhala na základě neřízených rozhovorů, které byly prováděny se zaměstnankyněmi poradenského zařízení v průběhu posledního roku. Předávaly své zkušenosti s klienty a objasňovaly jednotlivé kroky při vyšetření dětí. Z těchto jednotlivých částí byl sestaven model poradenské činnosti v SPC Měcholupy, který se skládá ze tří kroků.

1. krok: na SPC Měcholupy je vznesen požadavek na vyšetření dítěte, které se potýká s problémy, nestandardním vývojem, poruchou chování či narušenou komunikační schopností. Ve většině případů podnět přichází od pedagoga z mateřské školy, který zachytí nějakou odchylku u dítěte. Ten předá informaci rodiči (zákonnému zástupci), který se obrátí na SPC Měcholupy. Zaměstnanec SPC dle požadavku posoudí, ke kterému speciálnímu pedagogovi požadovaný případ náleží (narušená komunikační schopnost – Mgr. Iveta Jandová, poruchy chování – Mgr. Eva Ládová). Vyšetření může být provedeno pouze pokud rodič (zákonný zástupce) podepíše schválení.

2. krok: je provedeno vyšetření. Zaměstnanci by měli provést vyšetření do jednoho měsíce od kontaktu rodiče. Ve většině případů se tato lhůta dodržuje a většina vyšetření je provedena i v kratším časovém intervalu. Pracovnice centra většinu vyšetření provádějí od pondělí do čtvrtka a pátek si ponechávají na zpracování dokumentů a psaní zpráv. Pokud se objeví urgentní případ, vymezí si na něj čas právě v pátek. Snaží se vyjít vstříc všem požadavkům a klientům v maximální možné míře.

Speciální pedagog Mgr. Eva Ládová provádí diagnostiku SPU poruch, testy školní zralosti a zabývá se poruchami chování. Provádí depistáže v mateřských i základních školách, kde pozoruje dítě přímo při vyučování. Při vyšetřeních volí metodu pozorování, rozhovory s rodiči i pedagogy a samotnými klienty a používá řadu pomůcek. Mezi její nejběžnější pomůcku patří tzv. klokanův kufr (viz obrázek 2). K vyšetření školní zralosti využívá publikaci od Jiřiny Bednářové Školní zralost a její diagnostika. Podílí se na stanovení podpůrných opatření pro školská zařízení a navrhuje pedagogům postupy pro práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami.

Obrázek 2: Klokanův kufr

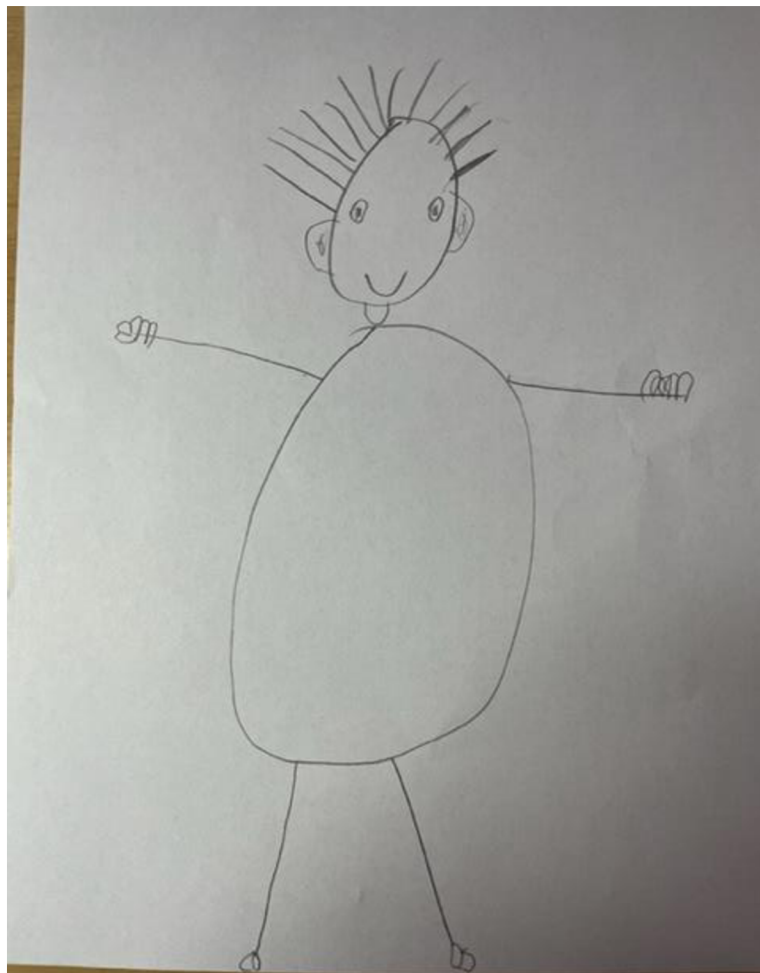
Zdroj: Obchod Lužánky, online, cit. 2022-01-10

Speciální pedagog (logoped) Mgr. Iveta Jandová provádí vyšetření dětí s narušenou komunikační schopností, diagnostiku vývojové dysfázie a vyšetření školní zralosti. K vyšetření používá metody pozorování, rozhovory a používá celou řadu pomůcek při spolupráci s dítětem. Využívá klokanův kufr, knihu Diagnostika jazykového vývoje (vydavatelství Grada). U dětí ověřuje slovní zásobu, testuje úroveň porozumění, předložkové vazby, fonologické uvědomování, tvarosloví, dějovou linii a další. Kromě vyšetření provádí rovněž depistáže u dětí v mateřských školách a školských zařízeních a provádí logopedické intervence v místě sídla SPC Měcholupy a na žádost učitelů v mateřských školách dojíždí provádět logopedické intervence i do mateřských škol. Zároveň zaškoluje novou kolegyni v centru Mgr. Petru Roblovou.

Psycholog Mgr. Jana Šusterová je vedoucím pracovníkem SPC. Provádí u klientů vyšetření kognitivních a rozumových schopností a dělá vyšetření školní zralosti. Rovněž používá metody pozorování, rozhovorů s rodiči a pedagogy. K vyšetření používá

standardizované testy SON-R, WISC-III., ISD a další. Zároveň provádí testy na základě kresby postav (viz obrázek 3).

Obrázek 3: Kresba namalována chlapcem ve věku 7 let s diagnostikovanou vývojovou dysfázií a ADHD

Zdroj: SPC Měcholupy

Pracovníci SPC mezi sebou vzájemně o klientech komunikují a radí se o dalším postupu. Úzce spolupracují i se školskými zařízeními a ke každému klientovi přistupují individuálně. Vzhledem k tomu, že SPC je školské poradenské zařízení, tak veškerá jejich vyšetření směřují k nastavení podpůrných opatření pro vzdělávací systém. Neprovádí diagnostiku poruch autistického spektra. Pokud shledají u dítěte podezření na autismus, odkážou rodiče na jiné odborné pracoviště, například do Nautisu (Národní ústav pro autismus). Podezření na ADHD naopak směřují na klinické psychology nebo pedopsychiatry.

3 krok: po vyšetření musí zaměstnanci vystavit zprávu pro rodiče a doporučení pro školní zařízení. Tato zpráva by měla být vystavena do jednoho měsíce po provedení vyšetření. Některá vyšetření se musí po jednom roce opakovat, zejména u dětí, kterým byl navržen asistent pedagoga. Jiné zprávy se vystavují na 2–3 roky a lze je kdykoliv v průběhu tří let obnovit na žádost pedagoga či rodiče.

SPC Měcholupy vystavuje následující doklady: doporučení k odkladu školní docházky, doporučení k dodatečnému odkladu školní docházky (to je v kompetenci ředitele školního zařízení), doporučení k úpravě podmínek konání maturitní zkoušky, doporučení k úpravě podmínek konání přijímací zkoušky (např. na střední školu), doporučení k individuálnímu vzdělávání.

Zprávy a doporučení se vyhotovují pro běžné mateřské školy, základní školy a střední školy a dále pro vzdělávání žáků podle § 16, odst. 9 – žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

ZÁVĚR

SPC Měcholupy, jež bylo hlavním tématem této práce, se dá nazvat jakýmsi přemostěním mezi rodinou dítěte s narušenou komunikační schopností a pedagogem. Dohromady ovšem tvoří tým, který musí fungovat celistvě. V mnoha případech teprve v SPC rodič zjistí diagnózu u svého dítěte a musí se s ní vypořádat. Některý rodič se začne o tematiku narušené komunikační schopnosti více zajímat a prohlubuje své znalosti a vědomosti a snaží se dítěti a sobě situaci ulehčit a dítě pochopit. Jiní rodiče situaci nezvládnou a hledají viníka. Smíření s diagnózou jim trvá déle.

Úkolem pracovníků SPC je nejen správně diagnostikovat, ale také naslouchat, pozorovat, umět se vcítit do problému a vést vhodně rozhovory s rodiči dětí, jimž byla narušená komunikační schopnost diagnostikována.

V úvodu této práce byly kladeny dvě výzkumné otázky, jež bylo třeba pomocí výzkumného šetření prověřit. První otázka byla zaměřena na SPC Měcholupy, jaký je jejich nejčastější argument pro doporučení LZŠ Měcholupy dítěti s NKS. Po rozhovorech s rodiči a zaměstnanci SPC se ukazuje jako nejsilnější argument pro umístění dítěte do logopedické školy systematická logopedická péče. Bohužel logopedická intervence u klinických logopedů je průměrně každé 3–4 týdny. Na zmiňované logopedické škole je logopedie jako vyučovaný předmět součástí pedagogicko-vzdělávacího procesu. Dalším silným argumentem pro umístění dítěte bývá i nízký počet dětí ve třídách (max. 12 dětí) a přítomnost asistenta pedagoga nebo druhého pedagoga. Tím se dětem zajistí individuální přístup, který nenahradí klasická základní škola s větším počtem dětí ve třídách. Děti s NKS se špatným porozuměním trpí často odmítnutím v kolektivu ze strany vrstevníků, neboť mají horší socializaci. Vzhledem k tomu, že LZŠ Měcholupy je primárně zaměřena na děti s NKS, tak se dítě zde ocitne mezi dětmi s podobným nedostatkem a je kolektivem lépe vnímáno. Zaměstnanci v mnoha případech argumentují rodičům internátem jako bonusem pro jejich dítě. Dítěti jsou zde vytvářeny podmínky pro jeho osobní rozvoj a trávení volnočasových aktivit s vrstevníky. Zároveň si musí plnit své povinnosti se školními úkoly pod dohledem kvalifikovaných vychovatelů. Rodič jej může kdykoliv v průběhu týdne navštívit či se telefonicky dotázat na jeho pobyt. Mnohým rodičům to usnadní dojíždění a děti se dříve a lépe osamostatní a získají kamarády, což prospěje jejich socializaci v dětském kolektivu. Jako další argument ze strany pracovníků

SPC je samotné prostředí školy, které je obklopeno zelení, a je to jakási oáza klidu nejen pro děti, které mají k NKS přidruжено i ADHD. Děti mohou při hezkém počasí trávit mnoho chvil venku v přírodě a učit se například ve venkovní učebně. V neposlední řadě pracovníci apelují na nástup do přípravného ročníku. Děti lépe přivyknou na školní prostředí a lépe se nastartují na vstup do prvního ročníku.

Druhá výzkumná otázka byla položena rodičům a sice, co je nejvíce ovlivnilo při rozhodování umístit jejich dítě do LZŠ Měcholupy. Shodují se s názorem pracovníků SPC, že hlavním důvodem je systematická logopedická intervence. I rodiče vítají menší kolektivy ve třídách, a dokonce někteří z nich při rozhovorech nazvali LZŠ Měcholupy rodinnou školou. Mnozí z rodičů se rozcházejí s názorem pracovníků SPC ohledně nástupu dítěte na internát. Při rozhovorech to někdy dělalo dojem, že se rodiče více obávají o sebe, jak by odloučení zvládli než o dítě samotné. Děti se ve většině případů aklimatizují rychleji. Pro rodiče je přijatelnější denní dojíždění i ze vzdálenosti 40 km než umístění jejich dítěte na internát. Bohužel někdy je internát a velká vzdálenost důvodem k odmítnutí nástupu do LZŠ Měcholupy. I na rodiče působí prostředí školy velmi příznivě a pozitivně, což dokazuje i fakt, že s nadšením umístí do školy i druhého sourozence, pokud je to potřeba. Zároveň potvrzují, že přípravný ročník byl skutečně vhodná volba u jejich dítěte.

Obě strany se shodují na tom, že informaci o SPC Měcholupy získali od učitele z MŠ. Je úctyhodné, že pedagogové v MŠ se snaží co nejdříve odhalit potencionální problém v řeči. Zde platí pravidlo: čím dříve, tím lépe. Je myšleno v kontextu zahájení logopedické intervence. Je bohužel alarmující, jak malé procento pediatriů je v tomto ohledu aktivní.

Práce s dětmi s NKS nespadá pouze do kompetence pracovníka SPC Měcholupy či pedagoga z LZŠ Měcholupy. Veliký podíl na nápravě řeči u dítěte má i rodič. Dítě s NKS zůstává pro všechny zúčastněné na prvním místě. Pracovník SPC poradí, pedagog zvolí vhodný metodický postup a rodič bude dítě milovat se všemi jeho nedostatky a nepoleví v nápravě. Takové dítě je poté předurčeno k úspěšnému startu ve vzdělávacím procesu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- ČADOVÁ, E. a kol., 2014. *Standardní postupy ve speciálně pedagogickém centru*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. ISBN 978-80-7481-043-5
- EHLOVÁ, M., 2014. *Současné pojetí výchovného poradenství na českých školách*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- GAVORA, P., 1996. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno. ISBN 80-85931-15-X.
- KLENKOVÁ, J., 2006. *Logopedie*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-1110-2.
- KLÍMOVÁ, M. a kol., 1987. *Teorie a praxe výchovného poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- LECHTA, V., 2003. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. Praha: Portál, s.r.o. ISBN 80-7178-801-5.
- MICHALÍK, J. a kol., 2011. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál, s.r.o. ISBN 978-80-7367-859-3.
- MICHALÍK, J., 2012. *Metodický průvodce rodiče dítěte se zdravotním postižením (nejen) na základní škole*. Ústí nad Labem: EdA o.s. ISBN 978-80-904927-8-3.
- REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: GRADA. ISBN 978-880-247-3006-6.
- STRÍTESKÁ, M., 2020. *Magisterská diplomová práce – Školní poradenství v českých pedagogických periodikách*.
- ŠKODOVÁ, E. a I. JEDLIČKA, 2003. *Klinická logopedie*. Praha: Portál, s.r.o. ISBN 80-7178-546-6.

Výukové materiály UJAK – výchovné poradenství.

ŽÁČKOVÁ, H. a D. JUCOVIČOVÁ, 2015. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. Praha: nakladatelství D+H. ISBN 978-80-87295-15-1.

Koncepce pedagogicko-psychologického poradenství.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

KOŠČO, J., 1980. *Teória a prax poradenskej psychológie*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

MIKULAJOVÁ, M. a I. RAFAJDUSOVÁ, 1993. *Vývinová dysfázia (špecificky narušený vývin reči)*. Bratislava: Mikulajová a Rafajdusová. ISBN 80-900445-0-6.

ŠEFRÁNKOVÁ, M., 2007. *Výchovný poradca*. Bratislava: Iris. ISBN 978-808-9256-051.

Seznam použitých internetových zdrojů

Asociace logopedů ve školství, z.s. [online]. [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: <https://www.alos.cz>

Logopedická základní škola Měcholupy [online]. [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: <https://www.lzs-mecholupy.cz/>

Nautis [online]. [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: <https://nautis.cz/cz>

Obchod Lužánky [online]. [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: <https://obchod.luzanky.cz/p/klokanuv-kufr-soubor>

Speciálně pedagogické centrum Měcholupy [online]. [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: <https://spc-mecholupy.cz>

SEZNAM ZKRATEK

IVP	individuální vzdělávací plán
LZŠ	logopedická základní škola
NKS	narušená komunikační schopnost
PO	podpůrné opatření
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
SARS-CoV-2	koronavirus covid-19
SPC	speciálněpedagogické centrum / Special Pedagogical Centre
SPU	speciální poruchy učení
VD	vývojová dysfázie

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: LZŠ Měcholupy při letních slavnostech	18
Obrázek 2: Klokanův kufr	40
Obrázek 3: Kresba namalována chlapcem ve věku 7 let s diagnostikovanou vývojovou dysfázií a ADHD	41

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A– Informovaný souhlasI

PŘÍLOHY

Příloha A – Informovaný souhlas

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů

Informace o výzkumu:

Informovaný souhlas je součástí Bakalářské práce, kterou píše Blanka Vápeníková na téma Poradenské služby SPC při Logopedické základní škole v Měcholupech. Práce zahrnuje popis činnosti poradenského zařízení SPC Měcholupy, analytický rozbor poradenského procesu a popisuje funkce jednotlivých pracovníků v SPC Měcholupy. V bakalářské práci jsou uvedena jména všech pracovníků SPC Měcholupy

Informace o účastníkovi výzkumu:

Mgr. Jana Šusterová - psycholog
Mgr. Mgr. Eva Ládová – speciální pedagog
Mgr. Iveta Jandová – speciální pedagog
Mgr. Petra Roblová – speciální pedagog
Bc. Marta Říhová, Dis – sociální pracovníce

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) jsem se seznámil/-a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného výzkumu (dále též jen „výzkum“);
- b) dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto výzkumu;
- c) rozumím tomu, že se mohu kdykoli rozhodnout ve své účasti na výzkumu nepokračovat;
- d) jsem srozuměn s tím, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu či náhradu, tzn. že veškerá oprávnění k užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu poskytují bezúplatně.

Zároveň prohlašuji, že

- a) souhlasím se zveřejněním anonymizovaných dat a výstupů vzešlých z výzkumu a s jejich dalším využitím;
- b) souhlasím se zpracováním a uchováním osobních a citlivých údajů v rozsahu v tomto informovaném souhlasu uvedených ze strany Univerzity Jana Amose Komenského v Praze, a to pro účely zpracování dat vzešlých z výzkumu, pro účely případného kontaktování z důvodu zpracování dat vzešlých z výzkumu či z důvodu nabídky účasti na obdobných akcích a pro účely evidence a archivace; a s tím, že tyto osobní údaje mohou být poskytnuty subjektům oprávněným k výkonu kontroly projektu, v jehož rámci výzkum realizován;
- c) jsem seznámen/-a se svými právy týkajícími se přístupu k informacím a jejich ochraně podle § 12 a § 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tedy že mohu požádat Univerzitu Karlovu v Praze o informaci o zpracování mých osobních a citlivých údajů a jsem oprávněn/-a ji dostat a že mohu požádat Univerzitu Karlovu v Praze o opravu nepřesných osobních údajů, doplnění osobních údajů, jejich blokaci a likvidaci.

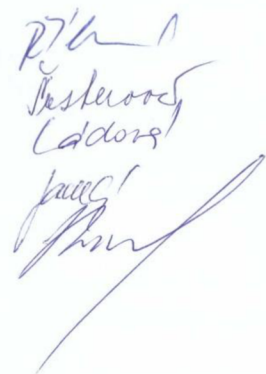
Výše uvedená svolení a souhlasy poskytují dobrovolně na dobu neurčitou až do odvolání a zavazují se je neodvolat bez závažného důvodu spočívajícího v podstatné změně okolností.

Vše výše uvedené se řídí zákony České republiky, s výjimkou tzv. kolizních norem, a bude v souladu s nimi vykládáno, přičemž případné spory budou řešeny příslušnými soudy v České republice.

Potvrzuji, že jsem převzal/a podepsaný stejnopis tohoto informovaného souhlasu.

Dne: 17. 1. 2020

Podpis:

Jestli
Ladon
Jan
Petr

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Blanka Vápeníková

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Poradenské služby SPC při Logopedické základní škole v Měcholupech

Rok: 2022

Počet stran textu bez příloh: 37

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 14

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 3

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: Mgr. Hana Fleischmannová